

آنان در امان نماند. فرهنگ ایرانی که از پیشینه تمدنی و انسانی والایی برخوردار است یکی از پیشگامان دفاع از حقوق اساسی بشر بوده است. منشور کوروش در زمان فتح بابل یکی از نخستین اعلامیه‌های حقوق بشر شمرده می‌شود. سازمان ملل در تازمانی رسمی خود نوشته است: «فرمان کوروش یک اعلامیه باستانی حقوق بشر است و این ماکت توسط موزه بریتانیا از نسخه اصلی موجود در مجموعه خود ساخته شده است. استوانه اصلی در مارس ۱۸۷۹ در حفاری در بین‌النهرین (عراق امروزی) برای موزه بریتانیا پیدا شد. این یک استوانه سفالی باستانی و مربوط به ۵۲۹ قبل از میلاد است؛ جعبه‌ای که در آن به نمایش گذاشته شده توسط موزه هنر متروپولیتن نیویورک طراحی شده است و حاوی ترجمه‌های انگلیسی و فرانسوی متن فارسی باستان و همچنین خود ماکت است. در سپتامبر ۲۰۱۰، موزه ملی ایران نمایشگاه استوانه کوروش را افتتاح کرد و موزه بریتانیا استوانه کوروش خود را برای این نمایشگاه امانت داد. متون استوانه‌ای نشان می‌دهد که همه حق آزادی و انتخاب دارند و همه افراد باید به یکدیگر احترام بگذارند. این استوانه همچنین مقاومت در برابر ظلم، دفاع از مظلوم، احترام به کرامت انسانی و به رسمیت شناختن حقوق بشر را پیشنهاد می‌کند. این منشور ترویج این ایده بود که ملت ایران از قدیم‌الایام همواره حامی عدالت، فداکاری و ارزش‌های انسانی بوده است. در ۱۴ اکتبر ۱۹۷۱، خواهر شاه ایران، اشرف پهلوی، یک ماکت از استوانه را از طرف کشور ایران به او تاننت، دبیرکل سازمان ملل متحد ارائه کرد. او گفت: میراث کوروش میراث درک بشری، برابری، شجاعت، شفقت و بالاتر از همه آزادی انسان بود.

دبیرکل این هدیه را با تلاش‌های مجمع عمومی سازمان ملل متحد برای احترام به حقوق بشر در دگرگیری‌های مسلحانه مرتبط دانست.

ایران با برخورداری از چنین سابقه‌ای در قرن بیستم نیز یکی از کشورهای بود که ضمن اعلام بی‌طرفی در دو جنگ جهانی تلاش کرد برای حفظ صلح و امنیت جهانی اقدام کند اما نتوانست از اشغال قدرت‌های درگیر خود را حفظ کند. ایران به‌عنوان کشوری که طی چهار قرن گذشته هیچ‌گاه به همسایگان خود حمله نکرده و همواره به دفاع از خود برخاسته است، از هر تازشی برای برقراری امنیت و صلح جهانی خرسند بوده و هست.

نصرت‌الله انتظام، نماینده ایران در سازمان ملل متحد از چنان جایگاه برجسته و متمایزی در میان ۵۸ عضو سازمان ملل برخوردار بود که عضو کمیسیون ۱۱ نفره رسیدگی به قضیه فلسطین شد و در این کمیسیون با طرح دودولتی مخالفت کرد و از ایجاد یک کشور فدرال حمایت کرد. وی همچنین در سال ۱۳۲۸ به ریاست مجمع عمومی سازمان ملل برگزیده شد. ایران هر چند عضو کمیته تهیه پیش‌نویس اعلامیه جهانی حقوق بشر نبود اما با افتخار یکی از ۴۸ کشور تصویب‌کننده آن شد. تنها چند ماه پس از تصویب این اعلامیه، نصرت‌الله انتظام، به ریاست مجمع عمومی سازمان ملل متحد انتخاب شد و نقش فعالی در روند‌های جهانی سازمان ملل ایفا کرد و در دوره ریاست او بر مجمع عمومی بود که کار تدوین و تصویب منشور جهانی حقوق بشر یعنی دو میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و حقوق مدنی و سیاسی به پایان رسید.

شاید با همین سابقه بود که در سال ۱۹۶۸ میلادی برابر با ۱۳۴۷ شمسی ایران و تهران برای میزبانی اولین کنفرانس بین‌المللی حقوق بشر، به دعوت مجمع عمومی سازمان ملل متحد انتخاب شد و مجمع عمومی سازمان ملل از ۲۲ آوریل ۱۳۲ تا ۱۹۶۸ در تهران گردهم آمدند و با اجماع، در پایان کار خود، اعلامیه تهران را تصویب کردند. این اعلامیه

نصرت‌الله انتظام

نماینده ایران در

سازمان ملل متحد از

چنان جایگاه برجسته

و متمایزی در میان

۵۸ عضو سازمان ملل

برخوردار بود که عضو

کمیسیون ۱۱ نفره

رسیدگی به قضیه

فلسطین شد و در

این کمیسیون با طرح

دودولتی مخالفت کرد

و از ایجاد یک کشور

فدرال حمایت کرد.

وی همچنین در سال

۱۳۲۸ به ریاست

مجمع عمومی سازمان

ملل برگزیده شد.

ایران هر چند عضو

کمیته تهیه پیش‌نویس

اعلامیه جهانی حقوق

بشر نبود اما با افتخار

یکی از ۴۸ کشور

تصویب‌کننده آن شد

در قالب قطعنامه ۲۴۴۲ مجمع عمومی سازمان ملل به تصویب رسید. اعلامیه تهران پیشرفت‌های حاصل از تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر در ۱۰ دسامبر ۱۹۴۸ را ارزیابی می‌کند و برنامه عملی را برای آینده تعیین می‌کند.

نمایندگان ۸۴ کشور، ۴ سازمان بین‌المللی و ۵۷ سازمان غیردولتی (NGO) در تهران برای شرکت در اولین کنفرانس بین‌المللی سازمان ملل متحد در زمینه حقوق بشر با هم دیدار کردند. اولین کنفرانس بین‌المللی حقوق بشر (تهران، آوریل تا می ۱۹۶۸)، دو دهه پس از تصویب اعلامیه جهانی، تأکید مجدد بر دیدگاه کل‌نگر و ارتباط متقابل همه حقوق بشر با هم بود. در تهران در جهانی که با وضعیت جنگ سرد به دو قطب تقسیم شده است، محل تلاقی این دو جهان بود. اعلامیه ۱۹۶۸ تهران با دفاع از تقسیم‌ناپذیری حقوق بشر، فلسفه اساسی اعلامیه جهانی رانجات داد. دومین کنفرانس جهانی حقوق بشر بیست‌وپنج سال بعد در سال ۱۹۹۳ در وین برگزار شد.

اعلامیه جهانی حقوق بشر ۱۹۴۸ به‌طور گسترده‌ای به عنوان الهام‌بخش و زمینه‌ساز تصویب بیش از هفتاد معاهده حقوق بشر شناخته شده است که امروزه به‌طور دائم در سطوح جهانی و منطقه‌ای اعمال می‌شود. علاوه بر این، اعلامیه جهانی به‌عنوان الگویی برای تصویب هزارهای متعدد حقوق بشر در قوانین اساسی و قوانین ملی عمل کرد و به پایه‌گذاری تصمیمات دادگاه‌های ملی و بین‌المللی کمک کرد. علاوه بر این، اعلامیه جهانی امروزه به‌طور گسترده به‌عنوان تفسیری معتبر از مفاد حقوق بشر منشور سازمان ملل متحد شناخته می‌شود و منادی دگرگونی نظم اجتماعی و بین‌المللی برای تضمین بر خورداری از حقوق اعلام شده است. در ۱۲ و ۱۳ می ۱۹۶۸ کنفرانس با تصویب ۲۹ قطعنامه و یک اعلامیه نهایی به پایان رسید. بیشتر این قطعنامه‌ها مربوط به آیرتاید، حق تعیین سرنوشت، اسرائیل یا توسعه اقتصادی و فاصله شمال و جنوب بود.

حتی انتخاب مکان، پایتخت ایران نیز گویای تغییری بود که از زمان تصویب در سازمان ملل متحد رخ داده بود. در سال ۱۹۴۸ تعداد کشورهای عضو سازمان ملل دو برابر شده بود و تسلط کشورهای غربی بر سازمان از بین رفته بود. مبارزه استعمارزدایی با اوج‌گیری در سال ۱۹۶۰ آغاز شده و هنوز ادامه داشت. بحث در مورد حقوق بشر از این پس با دگرگیری استعمار و ضد استعمار مشخص می‌شد.

پس از انقلاب

پس از وقوع انقلاب اسلامی، نماینده ایران در سازمان ملل در سال ۱۳۶۰ اعلام کرد: این اعلامیه یک «برداشت سکولار نسبی‌گرایانه از فرهنگ یهودی-مسیحی» است که نمی‌تواند توسط مسلمانان بدون تجاوز از قوانین اسلامی اجرا شود. موضعی که در سال ۱۳۹۸ از زبان رئیس قوه قضائیه و رئیس جمهوری کنونی تکرار شد. ابراهیم رئیسی در رابطه با اعلامیه جهانی حقوق بشر گفت: «غربی‌ها و تدوین‌کنندگان اعلامیه حقوق بشر می‌گویند در این اعلامیه نگاه‌مان به دین و مذهب نیست و برای همه است اما معتقدیم کاملاً با نگاه سکولار این اعلامیه تدوین شده است». این شکاف دیدگاه میان حکومت تازه‌تاسیس و میبانی که اعلامیه جهانی حقوق بشر از آن برمی‌خاست خود را در سال‌های بعد نشان داد.

در سال ۱۹۸۴ میلادی، کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل متحد آندرس آگوستیلار ونزولایی را به‌عنوان نماینده ویژه خود در امور مربوط به حقوق بشر در ایران، منصوب کرد. شکایت‌ها از برخورد‌های انقلابی در سال‌های نخست

تشکیل جمهوری اسلامی کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل را به ضرورت انتخاب نماینده‌ای در این زمینه رهنمون کرد. او نخستین نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر برای بررسی وضعیت نقض حقوق بشر در ایران بود که در مهرماه ۱۳۶۳، از سوی رئیس کمیسیون حقوق بشر به این سمت تعیین شد. وی علاوه بر آنکه جزو برگزارکنندگان «اولین کنفرانس جهانی حقوق بشر در تهران» در آوریل ۱۹۶۸ میلادی بود، عضو یکی از دو رئیس «کمیسیون ملل متحد برای بررسی و تحقیق در مورد جنایات شاه» در فوریه ۱۹۸۰ میلادی بود و با ایران آشنایی داشت. ایران حاضر به تعامل با وی نشد و تلاش او برای معتاقد کردن مقامات ایرانی برای همکاری، بی‌نتیجه ماند. آگوستیلار در مارس ۱۹۸۶ میلادی به علت عدم همکاری دولت جمهوری اسلامی ایران و ناممکن بودن انجام مأموریتی که به‌عهده‌اش گذاشته شده بود، از سمت خود استعفا کرد. پس از او رینالدو گالیندو پل، دیپلمات برجسته و استاد حقوق از السالوادور، به‌عنوان دومین نماینده ویژه از سال ۱۹۸۶ تا سال ۱۹۹۵ برگزیده شد. او سه بار بین سال‌های ۱۹۹۰ و ۱۹۹۲ از سوی کمیسیون حقوق بشر، از ایران دیدن کرد، اما پس از سومین سفر، از ورود دوباره به ایران محروم شد.

در پی کناره‌گیری گالیندو پل، کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل متحد، موریس دنی کاپیتورن، حقوق‌دان کانادایی را به سمت گزارش‌گر ویژه، منصوب کرد. در ۲۲ آوریل سال ۲۰۰۲ این کمیسیون از تمدید حکم گزارش‌گری وی امتناع کرد. مأموریت کاپیتورن در سال ۲۰۰۲ پایان یافت و پس از آن حدود یک دهه سازمان ملل گزارش‌گر ویژه‌ای برای بررسی وضعیت حقوق بشر در ایران معرفی نکرد.

احمد شهید گزارش‌گر ویژه سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۶ بود. او به یک گزارش‌گر ویژه سازمان ملل در زمینه آزادی مذهب یا اعتقادات تبدیل شد. او دو بار وزیر امور خارجه مالدیو از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۰ بود. پس از احمد شهید یک وکیل پاکستانی به‌عنوان گزارش‌گر حقوق بشر ایران انتخاب شد. عاصمه جهانگیر گزارش‌گر ویژه سازمان ملل در امور ایران بود. وی به دلیل مبارزاتش به‌عنوان یکی از رهبران جنبش وکلای پاکستان برای حقوق بشر در پاکستان زندانی و تا سال ۲۰۰۷ در حبس خانگی بود. وی جوایزی به‌خاطر مبارزاتش در زمینه حقوق بشر گرفته که از جمله آن، جایزه مارتن انالز می‌باشد. وی در ۱۱ فوریه ۲۰۱۸ درگذشت. پس از او جواد رحمان پاکستانی-بریتانیایی، جایگزین او شد. وی رئیس دانشکده حقوق دانشگاه برنول لندن و استاد حقوق اسلامی، شریعت اسلامی و فعال حقوق بشر پاکستانی-بریتانیایی است.

ایران گزارش‌گران ویژه حقوق بشر را متهم به سیاسی‌کاری و بر خورد جانبدارانه در مورد خود می‌کند که پیشرفت‌های ایران در زمینه‌های اجتماعی و مدنی را نادیده می‌گیرند. ایران عملکرد گزارش‌گران حقوق بشر را «انسان‌دهنده رویکرد غیرحقوق بشری آن‌ها و ارائه گزارش‌های ضدایرانی براساس اطلاعات نادرست ارائه‌شده از سوی منابع غیررسمی بدون توجه به پیشرفت‌های حقوق بشری در ایران با اهداف و انگیزه‌های خاص» می‌داند. قوه قضائیه ایران بر این باور است: «ایران در حالی شاهد تعیین گزارش‌گر ویژه حقوق بشر از سوی شورای حقوق بشر سازمان ملل است که از زمان پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون با تمام قوا در مسیر ارتقای حقوق بشر حرکت کرده و در این مسیر با چالش‌ها و مانع‌تراشی‌های ضدحقوق بشری مانند تحریم‌های ظالمانه مواجه شده و مقابله کرده است. شورای حقوق بشر سازمان ملل در حالی مأموریت گزارش‌گر ویژه حقوق بشر در ایران را تمدید می‌کند که نقض گسترده و سیستماتیک حقوق بشر در کشورهایمانند آمریکا، انگلیس، فرانسه، کانادا،... سالانه گسترده‌تر و مرگبارتر می‌شود.»

حقوق برقرار کرد؟

در ایران بعد از انقلاب هم تحول خاصی به نظر من در مورد حقوق سیاسی صورت نگرفته است. آزادی بیان، آزادی اجتماعات، آزادی تجمعات و اعتراضات و غیره خیلی رعایت نشده است. بخشی از این‌ها در قانون اساسی آمده ولی قانون اساسی باید به قانون قابل اجرا تبدیل شود و آنجاست که می‌شود رصد کرد، دولتی متعهد است یا نه؟ قوانین ما بعد از انقلاب در مسیر شناسایی حقوق سیاسی پیشرفت چندانی نداشته، حتی شرکت در تجمعات و اعتراضات را یک زیرشاخه و مصادیقی از حقوق مدنی می‌دانم. این‌ها خیلی بُعد سیاسی ندارد. با این حال مادر در این قسمت هم کارنامه خیلی درخشانی از جمهوری اسلامی نمی‌توانیم ببینیم.

رابطه ایران با گزارش‌گران حقوق بشر که از ابتدای دهه شصت منصوب شدند چگونه بوده است؟

این رویه از دهه ۶۰ با انتصاب آقای آگوستیلار شروع شد و بعضی وقت‌ها به‌ویژه در دوره آقای گالیندو پل گزارش این‌ها را جمهوری اسلامی خیلی غیرمنصفانه ندانسته و برخی را پذیرفته است و آقای گالیندو پل چندین بار فرصت پیدا کرد به ایران هم سفر کند و با برخی زندانیان سیاسی مانند عباس امیرانتظام هم دیدار داشت. اما به‌طور کلی این رفتارهای نهادهای بین‌المللی و نمایندگانشان در چارچوب استانداردهای بین‌المللی رصدمی‌شده و مورد راستی‌آزمایی و سنجش قرار می‌گیرد. جمهوری اسلامی با معیارهای خودش این رفتارها را مورد سنجش قرار می‌دهد و هر مقدار که مغایر با نظام ارزشی خودش باشد ایراد و انتقاد می‌کند. ولی باید در نظر داشت که خیلی از قواعد حقوق بین‌الملل برای دولت‌ها ایجاد محدودیت می‌کند. هر دولتی بخواهد اینها را در قالب ارزش‌های خودش بپذیرد یا نپذیرد، اصلاً حقوق بین‌الملل معنای خودش را از دست می‌دهد.

من اصلاً نمی‌گویم ما حتماً باید تابع این

ارزش‌ها باشیم ولی یکسری اصولی است که اینها را تحت هر نظام فرهنگی، ارزشی و اعتقادی می‌شود به اجرا گذاشت و براین اساس حقوق بشر یک ارزش جهانشمول است. دادرسی عادلانه یا مثلاً آزادی بیان، آزادی تجمعات، آزادی انتخابات و... اصلاً ربطی به ارزش‌های فرهنگی، اعتقادی و باورها ندارد. یکسری استانداردها است برای مدیریت کارآمد و صحیح یک کشوری؛ اگر واقعاً از این دید نگاه کند، اعلامیه جهانی با میثاقی، دولت‌ها را به انتخابات آزاد متعهد می‌کند، این ارزش ملی ماست. برای اینکه ملت مشارکت فعال داشته باشد در سرنوشت خودشان انتخابات آزاد برگزار می‌کنیم یا اینکه مردم صدایشان شنیده شود آزادی بیان اعتراضات را به رسمیت می‌شناسیم. اصلاً ربطی به اینکه اینها غربی است و برگرفته از فرهنگ غربی است یا برخاسته از ارزش‌های مسیحیت است؛ اینها را کنار بگذاریم و خودمان را بیشتر پایه قرار بدیم و اساس نظام ارزشی خودمان را بنویسیم و این استانداردهایی که به نفع مدیریت بهینه کشور است رعایت کنیم. چون با رعایت بخشی از این استانداردها ما رضایت‌مندی ایجاد می‌کنیم. شما وقتی اجازه می‌دهید مردم آزادانه حرفشان را در یک تجمع مسالمت‌آمیز بیان کنند یک رضایت‌مندی درونی ایجاد می‌کنید. این مردم پیوندشان با حاکمیت مستحکم‌تر می‌شود. اگر آزادی انتخابات باشد مردم به انتخابات بیشتر متعهدترند و رضایت دارند.

اینها یک چیز عقلانی است. اصلاً عقلانیت برای مسیحیت که نیست، عقلانیت برای اسلام هم هست؛ برای ایران هم هست. ما بیاییم ببینیم کدام‌یک از این استانداردها عقلانی است و به نفع اداره مملکت ماست تا اجرایشان کنیم و در قالب حقوق شهروندی به اجرا بگذاریم. کاری نداشته باشیم ریشه‌اش کجاست؛ بگوییم اینجا یکسری امور عقلانی است همان‌طور که نتایج مادی غرب‌رانی پذیریم.

دیپلمات‌ها

فجیع‌تر از جنایات داعش

حسین امیرعبداللّه‌یان، روز یکشنبه در شبکه اجتماعی ایکس (توییتر سابق) نوشت: «پس از ۷۰ روز حماس نابود نشد؛ مقاومت خلع سلاح نشد؛ اُسرای نظامی صهیونیست‌ها از طریق جنگ آزاد نشدند؛ طرح کوچ اجباری ساکنان غزه نتیجه‌بخش نبود». وزیر امور خارجه تصریح کرد: «به‌رغم تداوم جنایات جنگی علیه زنان و کودکان، اکنون فلسطین پیروز قطعی ایمن میدان نابرابر است. مقامات رژیم صهیونیستی کماکان مرتکب جنایاتی فجیع‌تر از رفتار داعش می‌شوند بلکه دستاوردسازی کنند و بتوانند شکست مفتضحانه تاریخی خود را جبران کنند.»

واکنش شورای امنیت به حمله تروریستی راسک

اعضای شورای امنیت سازمان ملل در پی نامه سفیر ایران در سازمان ملل، حمله تروریستی بردلانه گروهبک جیش‌العدل به مقر فرماندهی پلیس در راسک استان سیستان و بلوچستان ایران را به‌شدت محکوم و بر لزوم پاسخگویی عاملان، سازمان‌دهندگان، تأمین‌کنندگان مالی و حامیان این اقدامات مذموم تروریستی و محاکمه آنها تأکید کردند. به گزارش ایرنا، شورای امنیت سازمان ملل روز شنبه به وقت محلی با انتشار بیانیه‌ای اعلام کرد: «اعضای شورای امنیت سازمان ملل متحد حمله تروریستی بردلانه به مقر پلیس راسک در استان سیستان و بلوچستان جمهوری اسلامی ایران در ۱۵ دسامبر ۲۰۲۳ برابر با ۲۴ آذرماه ۱۴۰۲ را که گروه «جیش‌العدل» مسئولیت آن را بر عهده گرفت و منجر به شهادت دلخراش ۱۱ مأمور پلیس ایران و مجروح شدن ۸ نفر دیگر شد، به شدت محکوم کردند.» اعضای شورای امنیت سازمان ملل در این بیانیه مراتب همدردی و تسلیت عمیق خود را به خانواده قربانیان و دولت جمهوری اسلامی ایران ابراز و برای مجروحان شفای عاجل و کامل آرزو و بار دیگر تأکید کردند: «تروریسم در همه اشکال و مظاهر آن، یکی از جدی‌ترین تهدیدات برای صلح و امنیت بین‌المللی است.» اعضای شورای امنیت در بیانیه خود «بر لزوم پاسخگویی عاملان، سازمان‌دهندگان، تأمین‌کنندگان مالی و حامیان این اقدامات مذموم تروریستی و محاکمه آنها تأکید کردند.»

سرنوشت بایدن و جنگ غزه

امیرسعید ایترونی، نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل متحد در مصاحبه‌ای با نیوزویک خطاب به مقامات واشنگتن گفت: «جنگ جاری اسرائیل در غزه می‌تواند وجهه جهانی ایالات متحده را با چالش مواجه و مانعی را برای دولت آمریکا در مبارزات انتخاباتی ریاست‌جمهوری ۲۰۲۴ ایجاد کند.» ایترونی با اشاره به اینکه بنیامین نتانیاهو، نخست‌وزیر رژیم صهیونیستی، آینده سیاسی خود را به جنگ علیه حماس در غزه رده است، تأکید کرد، رئیس‌جمهور آمریکا برای کسب امتیاز در انتخابات ریاست‌جمهوری نیازمند پایان دادن به جنگ غزه است. نماینده ایران در سازمان ملل همچنین به واشنگتن هشدار داد: «اسرائیل بدون حمایت بی‌قید و شرط آمریکا قدرت تجاوز ندارد و با طولانی شدن جنگ غزه، هزینه‌های سیاسی، مادی، اخلاقی و اعتباری این حمایت برای آمریکا به‌طور تصاعدی افزایش خواهد یافت.»